

IVF wordt een eitje

Wie genoeg geld en geduld had, én ook nog eens een portie toeval, die kon begin de jaren 80 op fertiliteitstechnieken rekenen om een moeizame kindwens alom in vervulling te zien gaan. Maar medische doorbraak na medische doorbraak hebben de ontmoedigend lage slaagkansen uit de beginjaren doen oplopen tot tegen de 50 procent. En vorige maand stelde de VUB de Corona-test voor: een nieuwe techniek die de kans op een baby boven de 60 procent tilt. Fertiliteitsartsen sparen de terugblikken op de lange weg die ivf heeft afgelegd.

Tekst: Anton Goeghebeur

1980 Puur giswerk

Stephanie en Edwards weten waar het misloopt. Hun timing is giswerk. In essentie halen ze één enkele rijpe eicel uit de eileider en die in het lab te bevruchten en enkele dagen later als embryo terug te plaatsen. De terugplaatsing gebeurt het best wanneer het baarmoederslijmvlies de ideale dikte voor inestellatie heeft. Stephanie en Edwards zijn vaak te vroeg soms te laat en af en toe precies op tijd.

De resultaten blijven balabieder. Tot Australiërs begin jaren 80 iets nieuws toevoegen. Vrouwen worden voor de eisprong en de inmeteling gestimuleerd met hormonen. Het levert de arts een plots vijf of zelfs tien eieren op, waarvan meerdere kunnen worden teruggeplaatst. Met hormonen krijgen artsen ook meer controle over de baarmoeder, waardoor de terugplaatsing preciezer verloopt.

Belgische pioniers reizen af naar Australië en leren over de stimulatie. In 1983 worden bij ons de eerste ivf-baby's geboren. Eerst in het katholieke UZ Leuven, momenteel, en enkele maanden later in het Academisch Ziekenhuis, vandaag UZ van de VUB. Als de Leuvense primair nitiet, kloppen de betrokken dokters buiten. In Brussel heeft het Vaticaan niets te zeggen en gaat het onderzoek onverminderd voort.

Jaren 80 Goochelen met toverdrankje

Wie in de jaren 80 naar de slaagkansen vraagt, zou van de arts "1 op 57" horen. De prijs daalt, de containers worden vervangen door echte klinieken en van de drie weken in het ziekenhuis blijft nog één week over. Een hele verbetering. Bovendien krijgen koppels kousen voorgeschoteld.

Maar ivf bestaat ook 'gif' en 'zit'. Alle drie de behandelingsplaten iets terug in de eileider ofwel een embryo (ivf), ofwel eicellen en zaadcellen (gft), ofwel een bevruchte eicel (zit). De nieuwe methodes scoren beter, maar zullen toch in de plannen van de goochelende verdragen. Simpelweg omdat ivf veel eenvoudiger en veiliger wordt.

Tech zijn vruchtbaarheidshandelingen begin jaren tachtig nog altijd ingrijpend. De terugplaatsing gebeurt onder volledige verdoving via een insedde in de onderbuik. Dat leidt mogelijk tot complicaties. Dan is er nog de stimulatie zelf. Die staat nog lang niet op punt: met levenslange dreigende risico's tot gevolg. Zelfs bij het bruwen van een toverdrankje naar iedere druppel te veel het mengsel doet veranderen in giftwater.

Maar artsen gaan de hormoonbehandeling steeds beter beheersen, waardoor het risico op overstimulatie daalt tot 'zeldzaam'. Tegelijk ontwerpen Scandinaviërs een eischijde sonde die ivf veilig en eenvoudig maakt. In tegenstelling tot bij gif en zit zijn operaties onder narcose niet meer nodig.

Jaren 90 Een oplossing voor de mannen

Mannen met verminderde vruchtbaarheid hebben lang niets te zoeken in fertiliteitsklinieken. Pas in 1992 krijgen ze voor het eerst goed nieuws. In Brussel ontwikkelen vier wetenschappers - drie Belgen en een Italiaan - de laser-techniek, oewel de intra-cytoplasmatische spermatische injectie. Het is geen miljoenen gezonde zaadcellen meer nodig, maar volstaan enkele exemplaren waarvan telkens één rechtstreeks in de eicel geïnjecteerd wordt.

Est is een enorme sprong voorwaarts. De finale doorbraak komt twee jaar later, als in 1995 het team van de VUB zelfs een zaadcelloos overlevend kind maakt. Met een maand hallo ze het sprong rechtstreeks uit een toeval. Dankzij is nu kunnen 99 procent van alle mannen vader worden. Miljoenen vaders zien hun kindwens in vervulling gaan.

De techniek hetelpaar te Brusselse fertiliteitskliniek van een beheliden centrum onder de kerktoren naar een wereldvermaard instituut. Te danken aan eigen kunnen en aan vooruitstrevende wetgeving. België laat meer toe dan pakweg Duitsland, Nederland en Frankrijk. In de laatste mogen lesbische koppels pas sinds deze zomer voor ivf kiezen. Tot dan kwamen ze met hun kindwens naar, inderdaad, Brussel.

2000 Ook voor lesbische koppels en alleenstaanden

Begin deze eeuw klimmen de slaagcijfers richting 30 procent. Met het groeiende succes van ivf, neemt de interesse toe en verandert de doelgroep die ervoor kiest. Aanmerklijk zien artsen enkel vrouwen met een sandloeding, waardoor ze niet of minder vruchtbaar zijn. Vandaag draait het lang niet altijd om verminderde vruchtbaarheid. Ook lesbische koppels, alleenstaanden en jonge vrouwen die wel een kind willen, maar nog niet meteen, kloppen aan.

Social freeing maakt het mogelijk om eicellen in te vriesen om die op latere leeftijd te gebruiken. Invriezen is niets nieuw, maar de doorleving na ondoosing blijft jarenlang ondermaat. Het is wachten op Japanse wetenschappers die eind jaren 90 vitrificatie ontwikkelden. Met deze geavanceerde invriesmethode is kwaliteitsverlies sterk verminderd.

Ook vrouwen met verminderde vruchtbaarheid hebben laat bij vitrificatie. Bij vrouwen die gevoelig zijn aan overstimulatie kan gekleerd aan geverkt worden. Niet alles heeft in één keer. Jonge vrouwen en aan vruchtbaarheid moeten ondergaan, kunnen een beetje eierstokweefsel preventief invriezen. Na de chepo en de straling wordt het weefsel teruggeplaatst. De kans op een zwangerchap blijft klein, maar stijgt. Wereldwijd zijn op deze manier meer dan 120 kinderen geboren.

Vandaag Enkel nog de beste

En zo is het geëvolueerd van giswerk naar een vrij exacte wetenschap precies 30 jaar na het opzetten van de hormonenbehandeling worden de rijpe eicellen weggenomen uit de eierstok, worden ze bevrucht in een petri-schaalje (ivf) of via laser, en na twee of drie dagen wordt de 'beste' embryo teruggeplaatst. Dat brengt de gemiddelde slaagkans op 35 procent.

Sommige klinieken houden embryo's langer 'op hotel', tot vijf dagen. In het tweevakschakel vindt een afvalingsreus plaats, enkel de sterkste embryo's overleven vijf dagen in het lab. Het verhoogt de kans op een baby met zo'n 10 procent. Toch biedt niet iedere kliniek dag 5 aan. Het vereist een duur en complex lab. En natuurlijk is dit enkel interessant voor vrouwen met voldoende eicellen.

Zo werden de slaagkansen van ivf om eicellen in te vriesen om die op latere leeftijd te gebruiken. Invriezen is niets nieuw, maar de doorleving na ondoosing blijft jarenlang ondermaat. Het is wachten op Japanse wetenschappers die eind jaren 90 vitrificatie ontwikkelden. Met deze geavanceerde invriesmethode is kwaliteitsverlies sterk verminderd.

Ook vrouwen met verminderde vruchtbaarheid hebben laat bij vitrificatie. Bij vrouwen die gevoelig zijn aan overstimulatie kan gekleerd aan geverkt worden. Niet alles heeft in één keer. Jonge vrouwen en aan vruchtbaarheid moeten ondergaan, kunnen een beetje eierstokweefsel preventief invriezen. Na de chepo en de straling wordt het weefsel teruggeplaatst. De kans op een zwangerchap blijft klein, maar stijgt. Wereldwijd zijn op deze manier meer dan 120 kinderen geboren.

In de toekomst Naar de 100%?

Op naar de 100 procent? Johan Smits (65), VUB-professor en een van de mannen achter de Corona-test, berijft of dat echt gehaald kan worden. Het is eerder een streven dan een eindbestemming, klinkt het.

Herman Tournay (58), huldig dienscheid van de fertiliteitskliniek aan de UZ Brussel: "Er is nog ruimte voor vooruitgang, maar waar je daar niet blind op. Want wat levert het op? Mogelijk een maand of twee tijdswinst. Dat is belangrijk als je de 40 nadert, maar anders is een twee- of drie-jarige vooruitgang niet overconvencerend."

Tournay wijst ook op een bevestiging waarom blijkt dat vrouwen en koppels liever een gekend klein centrum met een lagere slaagkans kiezen, dan een anoniem instituut waar de kans op een succesvolle eerste poging iets groter is. Het laatste woord is voor Paul Devroy (73), vruchtbaarheidsgeneesheer in België. Hij moet het toch weten: halen we ooit die 100 procent? Devroy glimlacht. Op een duinstroep heert hij het eerst over 75 procent. Dan 70 procent. "100 procent, dat durf ik niet te zeggen. Misschien vergis ik me, maar er zal altijd een marge zijn waarin we falen."

Corona-test

62%
5 dagen wachten

50%
35%
2019

De experts

Paul Devroy (73), vruchtbaarheidsgeneesheer in België en vader van 45.000 kinderen. Ontwikkelaar diensthoofd van de Brusselse fertiliteitskliniek, verantwoordelijk voor 15 wereldrecords, waaronder de laser-techniek.

Herman Tournay (58), opvolger van Devroy en huidige diensthoofd van de fertiliteitskliniek aan de UZ Brussel.

Johan Smits (65), professor aan de VUB. Ontwikkeld samen met zijn team de Corona-test. Medoprichter van Fertiga, het bedrijf dat de test wil verkopen.

SLAAGKANS

